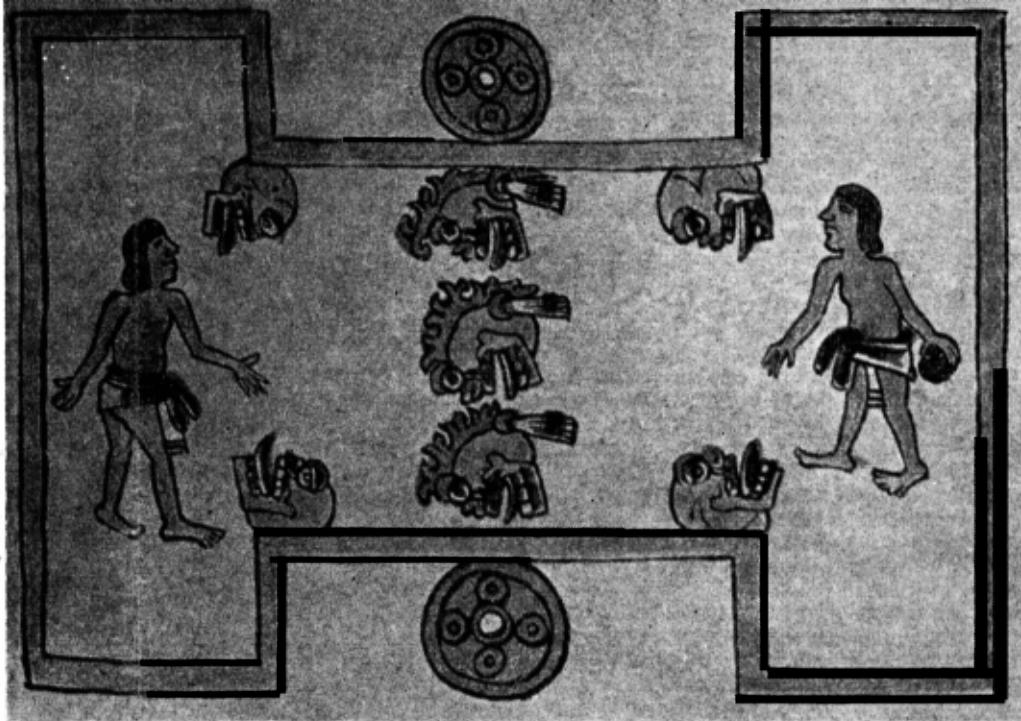

Pe urmele lui Aristotel

Mi se pare că cel dintâi scriitor român, care a încercat să privească o competiție sportivă din punct de vedere estetic, a fost Camil Petrescu. Autorul *Modalității estetice a teatrului* intenționa o fenomenologie a spectacolului în general, promițând un loc de seamă jocurilor sportive. O idee vagă despre felul cum gândea problema aflăm în cronicile sale de fotbal. Ele sînt în general lipsite de intuiția caracterului specific, literaturizează în mod dezagreabil, fals, urmăresc o tramă, ca în arta dramatică, „povestesc” spectacolul ca pe un roman sau o piesă. Diletantismul excesiv nu era de bun augur în diferitele domenii în care s-a exercitat autorul nostru, fermecător de altfel. Camil Petrescu descoperea funcții raționale într-un meci, urmărea pe gazon evoluția unui proces demonstrativ. Hélas, după două-trei asemenea „cronici”, mecanismul lor devine evident, comentariul se transformă într-o haină care poate fi împrumutată de la un joc la altul, de la un protagonist la celălalt!

Pentru a înțelege caracterul spectacular al competițiilor sportive, se cade să ne întoarcem la principiile lor, la lumina dintîi, care a scaldat ca o mantie umerii goi ai atleților elini, în gimnazii și palestre. Grecii nu cunoșteau ceea ce s-ar numi astăzi „sportul de performanță”, adică goana după rezultat, prin eforturi prelungite și specializare a funcțiilor corpului. Competiția sportivă era o formă de ritual, și aparținea serbărilor religioase, cultului statelor, al cetăților ioniene și dorice. De aceea, jocurile se practicau în cadrul civil și religios, după reguli codificate de marii legislatori, Licurg și Solon, celebrînd zeii tutelari. Cu timpul s-au fixat scopurile pedagogice, iar gimnastica urmărea

să împlinească idealul clasic grecesc: *kalos kai agathos*, armonia trupului frumos dezvoltat, cu sufletul ales și bine educat. Spartanii puneau un accent mai mare pe efortul fizic, urmărind crearea de cetățeni viguroși, apăraitori neînfricați ai patriei. Dar nici-odată, nici una dintre cetăți nu a prețuit competiția în sine. Caracterul ei funcțional era mereu reafirmat, iar Ștefan Bezdechi povestește în introducerea la cartea sa, *Sportul la eleni*, despre un tînăr care a fost dojenit la Sparta, deși cîștigase concursul, fiindcă se arătase prea virtuos, iar „meșteșugul arătat de el mirosoa a profesie, și era cultivat mai mult decît se cuvenea unui om liber”. În gimnaziu aveau un rol important *sophronistii*, pedagogii morali ai tinerilor angajați în întreceri, meniți să-i educe pe efebi în spiritul cumpătării, al echilibrului moral. Nu putem sublinia îndeajuns acest aspect, hotărîtor pentru punctul nostru de vedere. Ignorîndu-se performanța în sine, se puneau un accent deosebit pe întrecerea de față, adică pe spectacolul sportiv. Era important ce se petrecea în fața spectatoriilor, lupta între concurenții participanți la jocuri, și nu aceea cu recorduri, cu performanțe trecute sau viitoare. Era o întrecere *între oameni*, care depindeau între ei, care celebrau împreună cetății, zeii, natura umană, pacea, bunăstarea așezărilor grecești. Ei ofereau îndemînarea lor de oameni liberi și mîndri ca o ofrandă, crezînd în forța sufletului și a minților alese, ca și în noblețea corpului bine dezvoltat și antrenat. Caracterul de ritual colectiv a fost revitalizat în Olimpiadele moderne, cu o direcție oarecum schimbată. Toate țările lumii își trimit reprezentanții, din patru în patru ani, la o

Inceputurile fotbalului („Codex Magliabecchiano“), Mexic 1562—1601.

întrecere a prieteniei și intelgerii între popoare, pentru a readirma dorința lor de pace și cooperare. Nu este astăzi în intenția nimănui, după cum nu era nici în gândul grecilor, la Olimpia, la Delfi sau la Istm, să încurajeze competiția unor monștri specializați, diformați într-un sens sau în altul, pentru plăcerea demisadică a galeriei. Trebuie să cinstim pe cei mai buni, fără a-i uita pe învinși! Ei sînt cu toții o expresie a voinței omului modern de a se afirma ca o ființă armonioasă și liberă. Nu este de altfel întâmplător faptul că sporturile au re-născut în epoca modernă la popoare cu spiritul democratic cel mai pronunțat, care afirmă libertatea cetățeanului, fără a vrea să atenteze la viața organică a comunităților. În antichitatea greacă viața individului era în întregime reglată de cetate, de legile și de datorile față de polis. În procesul descris mai sus, un rol covârșitor aveau manifestările colective, tipind afectiv energiile individuale în marea sufletească a comunității. Societățile laice de astăzi au preluat ritualurile colective, sub forma competițiilor, subliniind forța sentimentelor comunitare, sentimentul apartenenței la un grup național și social bine determinat, a cărui existență se manifestă și se celebrează în actul întrecerii. Sporturile sînt rituri sociale, ca și teatrul, ca și cinematograful și altele. Iată acesta din urmă! El există prin prezența în aceeași sală a sute de cetățeni veniți acolo ca să trăiască împreună sentimentele provocate de proiecția pe pînza din față a unor întâmplări semnificative. Este vorba de trăsături asupra cărora estetica nu insistă de ajuns. Spectatorul este plonjat în emoția colectivă, se împărtășește din viața glorioasă

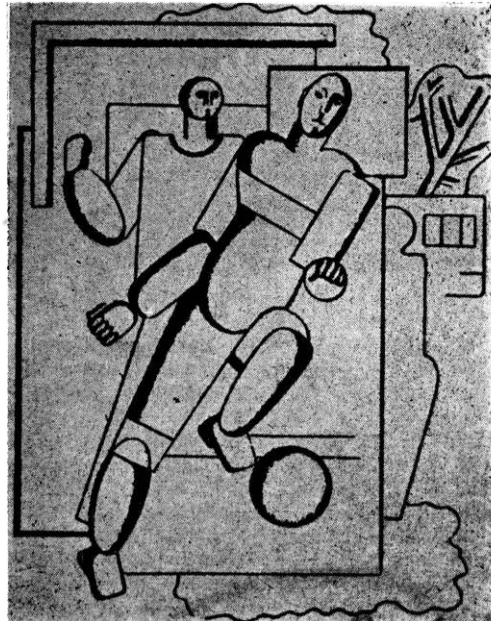
a concetățenilor săi. Este plin de înțeles faptul că, în majoritatea țărilor, competițiile sportive sînt și prilejuri de a sublinia caracterul lor național. Am să descriu odată un meci de baschet în Statele Unite ale Americii. Toată recuzita este pusă în aceste ocazii în joc. Copiii sînt îmbrăcați în uniforma organizațiilor de pregătire cetățenească, organizații poartă insigne cu steagul național, iar înainte de începerea jocului se ridică, la locul de onoare, drapelul țării, în acordurile imnului de stat, cu toată asistența în picioare. Sînt aspecte fixe, puncte obligatorii ale tuturor spectacolelor sportive de pe continent.

Nu putem ignora, într-un comentariu ca acela pe care ni-l propunem pe colțul acesta de pagină, funcția colectivă a spectacolului sportiv. Ne gîndim de altfel că ar trebui studiată cu mai mare atenție ceremonia sportivă, ca să-i spunem așa, de către organele noastre competente, respectiv C.N.E.F.S. și Federațiile de specialitate. Nu e bine să lăsăm la voia întâmplării nimic din ceea ce privește viața colectivității, cu atît mai mult evenimentele care contribuie la întărirea ei și la orientarea marilor energii colective. Un moment preliminar, cu scopul de a marca începutul de fapt al evenimentului, de a sublinia semnificația lui socială, este absolut necesar. El corespunde unei rigori de la care nu se pot abate de fapt nici un fel de spectacole și are la urma urmei o justificare estetică. Spunem asta pentru a nu fi acuzați că eludăm punctul de vedere specific al cronicii noastre. Momentul esențial de constituire a unui eveniment de natură estetică este *izolarea*, trăsătura care subliniază caracterul particular al producției, faptul

că urmează o realitate de un alt-tip decât cea în care trăim în general. De pildă, nu ne petrecem timpul jucând fotbal sau teatru. De aceea, avem pistele și luminile rampei, prologurile și uverturile în teatru, „deschiderile” cu copii sau întreceri de mai mică importanță în sport. Ne vom referi pe larg și la aceste aspecte, în viitor. Din punctul de vedere al tribunelor, apare în sport așa numita „galerie”. Nu o putem concepe ca o manifestare dezordonată, haotică, frizând uneori huliganismul și sălbăticia. Ea nu se face cu țipete răgușite și expresii tari, la voia întâmplării. Jucătorii de fotbal, de pildă, se plîng adeseori că nu sînt susținuți de publicul lor, în momentele cele mai grele. Spectatorii se demoralizează uneori mai ușor decât „combatanții”. Galeria trebuie condusă și susținută ritmic, mai ales acasă, de către instrumentiști specializați și de tineri care execută mișcări bine studiate, un fel de gimnastică adaptată, cu mișcări iuți și antrenante. Se practică în alte părți și face parte din spectacolul sportiv, lăsînd o impresie foarte frumoasă. În pauze, în ritmurile „balletului” unor adolescenți special pregătiți și îmbrăcați, spectatorii încurajează echipa favorită. Tipul de a „organiza” galeria, descris de noi, este eficace mai ales în cazul competițiilor unde antrenorii au dreptul de a cere pauze de odihnă pe parcurs: baschet, volei.

Timpurile mai noi au îmbogățit perspectiva asupra manifestărilor colective și artistice umane. Competițiile sportive sînt astăzi obiect de studiu pentru filozofi, sociologi, psihologi etc. Spunînd că ne referim la spectacolul sportiv și că vom aborda un punct de vedere estetic, nu înseamnă că ne vom restrînge la caracterizarea „aspectelor frumoase”, la sublinierea trăsăturilor relevante pentru gustul incert al privitorului. Norman Mailer făcea odată o analiză a întregii societăți pornind de la un meci de box, și vă asigur că nu literaturiza de loc. Urmărind competițiile mai ales ca „specialiști”, preocupați de clasamente și rezultate, cronicarii de la noi scapă de cele mai multe ori din vedere semnificații mai adînci ale unor fenomene din domeniul lor. La urma urmei, o cursă de ciclism nici nu poate fi înțeleasă dacă nu ai elemente de psihologie a omului supus unui efort teribil, timp îndelungat, a tensiunii dintre individ și grup și a altor alte elemente. De ce era Ahile, eroul antichității, intruchiparea tuturor virtuților, „cel iute de picior”? De ce viteza la alergare a fost considerată calitate fizică supremă? Ce semnificație are lupta cu timpul în încercarea naturii umane de a se depăși, doborîrea recordului mondial la sută de metri? Trebuie să spunem că în vremurile noastre s-a schimbat optica și în ceea ce privește spectacolul ca atare. Am spus că în epoca grecilor atletul se manifesta numai în funcție de parteneri. Acum se află în întrecere cu toți concurenții, din toate timpurile, prezenți în conștiința lui prin cifra recorduri-

lor lor. Recordurile au o semnificație general umană. Nu fugi mai repede pe sută de metri decât cei încă doi-trei de pe pistă, dacă bați recordul lumii, oi omul a învins cu încă o zecime sau două timpul și spațiul. Este o întrecere cu datele noastre fundamentale, cu natura, este un spectacol mai amplu și mai semnificativ, spectacolul autodepășirii, al lărgirii posibilităților noastre. El are un caracter direct, fără intermediul instrumentelor cu care ne-am înzestrat, și este celebrat în colectiv de fiecare dată. Aplaudînd la un meci de atletism, omul marchează printr-un fel anumit de solemnitate

însăși creșterea posibilităților sale în fața naturii și a lui însuși.

Despre toate, începînd din acest număr, urmărind competițiile în curs!... Mă declar în acest fel urmaș al lui Aristotel, care și el a făcut liste la Olimpiade și la Delfi, cuprinzînd numele învingătorilor și observații despre competiții, despre caracterul festivităților sportive. Stagiritul a fost între primii cronicari sportivi, cum se vede. Vecinătatea de preocupări cu un atît de ilustru înaintaș ne onorează și ne obligă. Reamintim acest fapt tuturor cronicarilor sportivi de la noi. Poate fi convingem să oitească și *Poetica* și *Metafizica* și *Fizica* și celelalte. Nu strică! Ajută la scrisul de toate felurile... Cititorilor, pe data viitoare!...

PHILOSTRAT

